

VÀI THÔNG TIN VỀ PHỐ CỔ HỘI AN QUA TIẾP CẬN KHẢO CỔ HỌC Ở ĐƯỜNG TRẦN PHÚ

Võ Hồng Việt

Đường Trần Phú, thời Pháp thuộc gọi là Rue du pond Japonaise - đường cầu Nhật Bản, là một trong những tuyến đường chính của khu phố cổ Hội An hiện nay, là tuyến đường được hình thành khá sớm gắn liền với sự ra đời và phát triển phồn thịnh của đô thị thương cảng Hội An thế kỷ XVI, XVII. Đây có thể là Đại Đường nhai mà Thiền sư Thích Đại Sán đã ghi chép trong tác phẩm Hải ngoại kỷ sự vào những năm cuối thế kỷ XVII. Nhìn từ trên không xuống, đường Trần Phú kết hợp với đường Lê Lợi tạo thành trục chính hình chữ thập của khu phố cổ. Tuyến đường này nối dài từ cầu Nhật Bản (chùa Cầu) ở phía Tây đến đường Hoàng Diệu giáp hội quán Triều Châu (chùa Âm Bồn) ở phía Đông. Cầu Nhật Bản (Chùa Cầu), hội quán Triều Châu (chùa Âm Bồn) là hai điểm giới hạn phạm vi nội ô của đô thị thương cảng Hội An về phía Tây và phía Đông như câu ca trong dân gian thường nhắc “*Thượng Chùa Cầu, Hạ Âm Bồn*”.



Đường Trần Phú là nơi tọa lạc của nhiều di tích quan trọng có giá trị cao về khoa học, lịch sử, văn hóa, nghệ thuật. Trải qua thời gian, với những biến đổi thăng trầm của lịch sử, sự thay đổi của điều kiện tự nhiên đã tác động không nhỏ đến không gian, kiến trúc của đô thị thương cảng Hội An nói chung, trên từng tuyến phố nói riêng. Ngoài di sản kiến trúc đa dạng với hơn 1000 di tích hay kho tàng di sản Hán Nôm phong phú đã minh chứng một cách sinh động về lịch sử của thương cảng Hội An thì những cứ liệu qua tiếp cận khảo cổ học ở khu phố cổ Hội An nói chung, đường Trần Phú nói riêng lại hé mở nhiều thông tin thú vị.

Từ những năm cuối thập niên 80 của thế kỷ XX đến hết thập niên đầu thế kỷ XXI, nhiều nghiên cứu về khảo cổ học ở khu phố cổ Hội An được thực hiện. Trong không gian phố/đường Trần Phú, nhiều địa điểm đã được đào thám sát. Song, trong bài viết này bước đầu xin chia sẻ những cứ liệu có được trong quá trình triển khai thi công các hạng mục của dự án “*Tôn tạo cơ sở hạ tầng trong khu phố cổ Hội An*” vào năm 2006. Những cứ liệu khảo cổ học này được thu thập từ các mương đào trên vỉa hè và các hố đào trên lòng đường Trần Phú.

Những mương đào trên vỉa hè rộng từ 80-110cm, sâu từ 60-90cm. Cụ thể:

Đoạn mương đào trên vỉa hè trước nhà số 02-06 Trần Phú dài 1550cm, rộng 80cm, xuất phát từ điểm cách tim đường Hoàng Diệu 2860cm. Kết cấu địa tầng diễn biến gồm trên cùng là lớp cát, gạch bê tông lát vỉa hè dày 8cm, kế đến là lớp đất xen lẫn gạch ngói vỡ dày 30cm; dưới cùng là đất màu vàng nâu hoặc sẫm đen dày 20cm.

Đoạn mương đào dài 1000cm trên vỉa hè trước hội quán Hải Nam cũng có kết cấu tương tự. Tuy nhiên, phía dưới lớp đất xen lẫn gạch ngói vỡ là lớp vôi ghè mỏng màu trắng.

Đoạn mương đào dài 2225cm trên vỉa hè trước Minh Hương Tụ Tiên đường có kết cấu địa tầng gồm bên dưới lớp bê tông, giải hạ vỉa hè là lớp đất cát bột màu nâu. Trên mương đào này, tại vị trí góc Đông Nam của Minh Hương Tụ Tiên đường xuất lộ 01 hũ bằng đất nung nằm ở độ sâu 60cm, trong tư thế đứng, miệng ngang với lòng mương đào. Đáy hũ có tro và một đồng tiền đồng. Hũ có dáng cân đối, miệng đứng bị tróc vỡ vài nơi, cổ thẳng có hai đường viền, vai nở, trên vai có hai đường viền sâu, từ vai thon dần về đáy, đáy bằng, da gốm màu đà, xương gốm mịn. Hũ có kích thước: cao 25,5cm, đường kính miệng 8,9cm, đường kính đáy 8,9cm, dày xương gốm 0,8-2cm. Đồng tiền hình tròn lõ vuông đã bị gỉ, một mặt ghi chữ Hán thể chân phương “*Cảnh Hưng Nội Bảo*”, mặt kia để trơn, đường kính 2,3cm, dày 0,1cm, lỗ vuông cạnh là 0,5cm.

Đoạn mương đào trên vỉa hè trước nhà số 50 - 56 Trần Phú xuất lộ móng gạch trên vách Bắc tại trước nhà số 50, ở độ sâu 40cm so với mặt bằng

hiện trạng, cách thêm nhà 240cm. Móng gạch này có trục Bắc Nam trùng với trục tường phía Đông nhà số 50. Kết cấu móng gồm hai phần, phần phía Tây gạch xếp nằm dọc, tuy nhiên 5 lớp dưới xếp nằm ngang, phần phía Đông có 13 lớp gạch nằm ngang vữa đất sét. Gạch có kích thước 29 x 15 x 4,5cm.

Đoạn mương đào trên vỉa hè trước nhà số 47-51 Trần Phú dài 2200cm, rộng 114cm, sâu 90cm. Tại đây xuất lộ một móng gạch trùng với trục tường Đông nhà số 47 và một móng khác nằm cách về phía Tây 630cm. Trên vách Bắc của mương đào xuất lộ 4 móng đặt đá tảng chân cột và một viên đá tảng hình vuông nằm trên móng thứ 2 tính từ phía Đông. Móng gạch phía Đông nằm ở độ sâu cách mặt bằng hiện trạng 13cm, dày 55cm, phần xuất lộ cao 80cm gồm 23 lớp gạch vữa đất sét. Gạch có kích thước 30 x 13,5 x 4cm. Móng gạch ở phía Tây nằm ở độ sâu 20cm so với mặt bằng hiện trạng, dày 60cm, phần xuất lộ cao 70cm gồm 16 lớp gạch vữa đất sét. Gạch có kích thước 30 x 13,5 x 4cm. Móng đặt đá tảng chân cột trên vách Bắc nằm ở độ sâu 63cm so với mặt bằng hiện trạng, các móng này nằm cách nhau 230cm, cao 30cm, chiều rộng trên vách dao



động từ 50-60cm, được làm bằng vôi ghè. Tại khu vực trước nhà 49 Trần Phú xuất lộ 2 móng gạch có trục trùng với tường phía Đông và phía Tây của nhà số 49. Móng phía Tây nằm ở độ sâu cách mặt bằng hiện trạng 15cm, dày 34cm, cao 17 lớp gạch. Gạch có kích thước 32 x 14,5 x 4,5cm. Móng phía Đông nằm ở độ sâu 23cm so với mặt bằng hiện trạng, cách móng gạch phía Tây trước nhà 47 là 80cm, móng gạch dày 47cm, cao 12 lớp gạch vữa đất sét. Gạch có kích thước 32 x 14,5 x 4,5cm. Tại khu vực trước nhà 51 Trần Phú xuất lộ nền trụ cờ ở vị trí cách hiện nhà 100cm, cách tường phía Tây nhà số 51 là 300cm. Nền trụ cờ nằm ở độ sâu 32cm so với mặt bằng hiện trạng, có kích thước 140 x 120 x 53cm. Nền trụ được làm bằng vôi ghè rắn chắc, bên trong xen lẫn một số viên gạch và đá xanh. Mặt trên của nền trụ có một lỗ hình vuông kích thước 22x22cm, bên trên còn dấu vết chân trụ gỗ.

Đoạn mương đào trên vỉa hè trước nhà 111 đến nhà 113 Trần Phú dài 1830cm, rộng 100cm, sâu 60cm, cách lề đường 37cm. Tại khu vực trước nhà 111B Trần Phú xuất lộ 2 móng gạch chạy theo hướng Bắc Nam, vị trí kết thúc phía Bắc của móng gạch cách lề đường hiện trạng 87cm. Móng phía Đông nằm sát tường phía Tây của nhà số 111 Trần Phú, ở độ sâu 12cm so với mặt bằng hiện trạng, dày 60cm, kết cấu gồm 11 lớp gạch vữa đất sét. Gạch có kích thước 29 x 14 x 4,5cm. Móng phía Tây nằm cách móng phía Đông 945cm, sâu 12cm so với mặt bằng hiện trạng, dày 60cm, kết cấu gồm 12 lớp gạch vữa đất sét. Gạch có kích thước 31 x 14,5 x 4,5cm. Trên vách Nam

mương đào xuất lộ 2 cụm mảnh sứ. Cụm thứ nhất nằm tại vị trí cách móng phía Đông 30cm về phía Tây, ở độ sâu 50cm so với mặt bằng hiện trạng. Cụm mảnh sứ này dày 10cm, dài 230cm. Mảnh sứ phát hiện trong cụm này



phần lớn thuộc loại hình bát có chân đế, men trắng vẽ lam. Dưới đáy của một số mảnh đế có ghi chữ “*Trung hữu mỹ ngọc nhĩ chế*”, “*Đại Minh Thành Hóa niên chế*”. Đây là những mảnh sứ Cảnh Đức Trấn cuối thế kỷ XVII, đầu thế kỷ XVIII. Cụm thứ 2 nằm cách móng phía Tây 60cm về phía Tây, ở độ sâu 50cm. Cụm này dày 20cm, dài 120cm. Mảnh sứ phát hiện cụm này phần lớn thuộc loại hình bát/chén Hizen - Nhật Bản thế kỷ XVII.

Trên lòng đường Trần Phú, đơn vị thi công đã đào rất nhiều hố hình vuông có cạnh dài trung bình 250cm, hố sâu trung bình 230cm. Khảo sát 16 hố từ vị trí trước nhà số 08 đến chùa Cầu cho thấy:

Hố đào trước nhà 08 có một phần gồi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng vách Nam gồm đá dăm, đất đỏ, nhựa đường dày 50cm. Tiếp đến là lớp đất cát bột màu nâu dày 50cm. Bên dưới lớp đất này là tầng đất màu nâu dày 20cm, xen lẫn mảnh gốm, sành và

gạch vỡ. Kế theo là lớp vỏ hên lẫn cát trắng dày 20cm. Dưới cùng là lớp đất cát pha lốm đốm đen. Tại hố đào này xuất lộ dấu vết kiến trúc gạch nằm ở độ sâu 70cm so với mặt bằng hiện trạng, kết cấu gồm 6 lớp gạch vữa vôi, bên dưới dấu vết kiến trúc gạch là phiến đá dựng đứng. Phiến đá này có kích thước 78 x 38 x 8cm. Ở độ sâu 150cm xuất lộ di vật bằng sứ nằm trong tầng đất cát có độ kết dính cao. Ngoài ra, còn có 01 bình vôi bằng đất nung xuất lộ ở độ sâu 170cm.

Hố đào trước hội quán Hải Nam có một phần gồi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm, nhựa đường dày 40cm, bên dưới là lớp đất xám đen lẫn gạch vỡ dày 40cm, tiếp theo là lớp đất màu nâu sẫm dày 40cm, kế đến là lớp gạch ngói vỡ dày 30cm, bên dưới lớp này là lớp đất sét pha cát màu vàng dày 30cm, dưới cùng là đất cát trắng lốm đốm những vết đen dày 30cm. Tại hố đào này xuất lộ kiến trúc mương nước bằng gạch, nằm ở độ sâu 80cm so với mặt bằng hiện trạng, chạy hướng Đông - Tây. Mương có bề ngang 80cm, cao 40cm gồm 9 lớp gạch vữa đất sét, lòng rộng 20cm. Phần đáy mương đổ lớp

vôi ghè dày 5cm. Gạch xây mương nước có kích thước 30 x 13 x 3,5cm.

Hố đào trước Minh Hương Tuy Tiên đường có một phần gồi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm, nhựa đường dày 40cm, tiếp đến là lớp gạch vỡ dày 5cm, kế theo là lớp đất màu nâu lẫn gạch vỡ dày 50cm, bên dưới là lớp đất toi xốp màu nâu dày 40cm, lớp đất bị oxyt hóa màu đỏ dày 15cm nằm tiếp theo phía dưới, dưới cùng là lớp đất cát chuyển dần từ màu trắng đến xám. Tại hố đào này xuất lộ 01 móng gạch hướng Bắc - Nam nằm ở độ sâu 10cm so với mặt bằng hiện trạng, móng cao 100cm, xây bằng gạch có kích thước 30 x 15 x 5cm.

Hố đào ở ngã ba Nguyễn Huệ - Trần Phú, cách nhà 26 Trần Phú 200cm. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 20cm, tiếp đến là lớp đất cát bột màu nâu dày 20cm, lớp gạch ngói vỡ dày 20cm, lớp đất bột lẫn cát trắng dày 35cm, lớp đất sét dày 102cm, đất màu nâu đen dày 28cm, dưới cùng là lớp đất cát dày 15cm.

Hố đào trước hội quán Phúc Kiến có một phần gồi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá, nhựa đường dày 20cm, tiếp theo là lớp đất màu nâu đen lẫn gạch ngói vỡ dày 15cm, lớp cát bột lẫn gạch ngói vỡ dày 15cm, lớp đất màu nâu đen lẫn gạch vỡ dày 25cm, lớp gạch ngói vỡ dày 5cm, lớp đất cát có độ kết dính cao dày 25cm, lớp đất sét, đất sét màu xám xanh dày 55cm, dưới cùng là lớp đất cát màu vàng dày 60cm. Tại hố đào



này xuất lộ kiến trúc mương nước bằng gạch, nằm ở độ sâu 70cm so với mặt bằng hiện trạng, chạy hướng Đông - Tây. Mương có bề ngang 80cm, cao 40cm gồm 9 lớp gạch vữa đất sét, lòng rộng 20cm. Phần đáy mương đổ lớp vôi ghè dày 5cm. Gạch xây mương nước có kích thước 30 x 13 x 3,5cm.

- Hố đào trước nhà số 50 có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 20cm, tiếp đến là lớp đất nâu đen dày 10cm, đất cát bột trắng xen lẫn gạch vỡ dày 10cm, đất màu nâu lẫn gạch ngói vỡ dày 25cm, lớp đất tơi xốp màu nâu đen dày 25cm, lớp vôi ghè dày 05cm, lớp đất cát màu vàng có độ kết dính cao dày 85cm, lớp đất sét màu xám xanh gi sắt dày 30cm, đất cát màu vàng dày 20cm, đất cát màu xám dày 5cm, dưới cùng là lớp cát màu vàng dày 15cm. Tại hố đào này xuất lộ kiến trúc mương nước bằng gạch, nằm ở độ sâu 80cm so với mặt bằng hiện trạng, chạy hướng Đông - Tây. Mương có bề ngang 80cm, cao 40cm gồm 9 lớp gạch vữa đất sét, lòng rộng 20cm. Phần đáy mương đổ lớp vôi ghè dày 5cm. Gạch xây mương nước có kích thước 30 x 13 x 3,5cm. Tại đây cũng xuất lộ những mảnh sứ Hizen - Nhật Bản ở độ sâu 100cm.

Hố đào trước nhà số 58 có kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đất đá nhựa đường dày 20cm, kế đến là lớp đất cát bột màu trắng xen lẫn gạch ngói vỡ dày 10cm, lớp đất tơi xốp màu nâu xen lẫn gạch vỡ dày 25cm, lớp đất tơi xốp màu đen dày 35cm, lớp vôi ghè dày 5cm, lớp đất màu nâu vàng dày 135cm, dưới cùng là lớp đất cát màu xám nhiễm bùn dày 20cm. Tại hố đào này xuất lộ kiến trúc mương nước

bằng gạch, nằm ở độ sâu 80cm so với mặt bằng hiện trạng, chạy hướng Đông - Tây. Mương có bề ngang 80cm, cao 40cm gồm 9 lớp gạch vữa đất sét, lòng rộng 20cm. Phần đáy mương đổ lớp vôi ghè dày 5cm. Gạch xây mương nước có kích thước 30 x 13 x 3,5cm. Ngoài ra, còn xuất lộ một số mảnh sứ Trung Quốc, Nhật Bản và 01 tiền đồng “*Cảnh Hưng Thông Bảo*”.

Hố đào trước hội quán Dương Thương có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 15cm, tiếp đến là lớp đất màu nâu xen lẫn gạch vỡ dày 70cm, lớp đất cát màu vàng nhạt dày 110cm, lớp đất cát có độ kết dính cao dày 50cm, dưới cùng là lớp đất cát màu xám dày 30cm. Tại hố này xuất lộ một số mảnh sứ Hizen ở độ sâu 50-90cm. Ở độ sâu 270cm xuất lộ một hàng cọc gỗ nhỏ chạy theo hướng Đông - Tây.

Hố đào trước nhà số 76 có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 25cm, tiếp đến là lớp gạch vỡ dày 15cm, lớp đất màu nâu xen lẫn gạch vỡ dày 15cm, lớp đất cát màu xám dày 85cm, dưới cùng là lớp đất cát màu vàng hạt mịn





dày 80cm. Tại hố đào này xuất lộ kiến trúc mương nước bằng gạch, nằm ở độ sâu 70cm so với mặt bằng hiện trạng, chạy hướng Đông - Tây. Mương có bề ngang 80cm, cao 40cm gồm 9 lớp gạch vữa đất sét, lòng rộng 20cm. Phần đáy mương đổ lớp vôi ghè dày 5cm. Gạch xây mương nước có kích thước 30 x 13 x 3,5cm.

Hố đào trước nhà số 98 có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 15cm, tiếp đến là lớp gạch vụn dày 20cm, lớp đất màu nâu xen lẫn gạch vỡ dày 120cm, lớp đất màu đen lẫn than cháy dày 5-10cm, lớp đất cát màu xám nhạt lốm đốm đen dày 40cm, lớp đất màu đen lẫn than dày 5cm, dưới cùng là lớp đất cát trắng hạt nhỏ dày 45cm. Tại hố đào này xuất lộ nhiều mảnh sành sứ gồm sứ Hizen - Nhật Bản, sứ Trung Quốc, gốm sành Việt Nam.

Hố đào trước nhà số 118 có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 15cm, tiếp đến là lớp đất màu nâu lẫn gạch vụn dày 25cm, dưới cùng là đất cát trắng hạt nhỏ dày 210cm.

Hố đào trước nhà số 128 có kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 15cm, tiếp đến là lớp đất tối xốp màu nâu lẫn gạch vỡ dày 25cm, dưới cùng là đất cát màu trắng hạt nhỏ dày 210cm.

Hố đào trước công viên số 138 có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 20cm, tiếp đến là lớp đất cứng màu nâu nhạt dày 50cm, lớp đất cát có độ kết dính cao dày 70cm, lớp đất màu đen dày 5cm, đất cát có độ kết dính cao dày 65cm, lớp đất màu đen dày 5cm, dưới cùng là lớp đất cát có độ kết dính cao dày 30cm.

Hố đào trước nhà số 144 có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là đá dăm nhựa đường dày 20cm, tiếp đến là lớp đất lẫn gạch vỡ dày 15cm, lớp gạch ngói vỡ dày 15cm, lớp vỏ hến dày 5cm, lớp gạch ngói vỡ dày 45cm, lớp đất cát màu vàng có độ kết dính cao dày 54cm, lớp đất màu đen dày 6cm, lớp đất cát màu vàng có độ kết dính cao dày 40cm, lớp đất sét màu xám dày 35cm, dưới cùng là đất sét màu đen dày 15cm.

Hố đào tại ngã ba đường Hai Bà Trưng - Trần Phú có kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 20cm, tiếp đến là lớp đất bột lẫn gạch vỡ dày 40cm, lớp đất màu đen dày 30cm, lớp vôi ghè dày 5cm, lớp đất màu nâu vàng dày 95cm, dưới cùng là lớp đất sét màu vàng dày 40cm.

Hố đào trước hội quán Quảng Triệu có một phần gôi lên vỉa hè phía Bắc. Kết cấu địa tầng trên vách Nam

gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 20cm, tiếp đến là lớp đất màu nâu xen lẫn gạch vỡ dày 40 - 85cm, vệt đất đen lẫn dày 5cm, đất sét màu nâu xám dày 90cm, dưới cùng là lớp đất cát màu vàng gi sét có độ kết dính cao dày 60cm. Tại hố này xuất lộ móng gạch ở độ sâu 40cm so với mặt bằng hiện trạng, cao 30cm.

Hố đào bên cạnh chùa Cầu: Tại khu vực phía Đông chùa Cầu có hai hố đào nằm sát vỉa hè phía Bắc và phía Nam đường Trần Phú.

Hố đào ở phía Bắc cách chùa Cầu 230cm, cách thêm nhà 186 là 290cm. Hố đào sâu 270cm. Kết cấu địa tầng trên vách Nam gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 15cm, tiếp đến là lớp đất thịt màu vàng nhạt dày 15cm, lớp đất màu nâu xen lẫn gạch vỡ dày 30cm, lớp đất cát màu nâu vàng có độ kết dính cao dày 170cm, dưới cùng là lớp đất bùn dày 40cm. Tại hố này xuất lộ một bậc cấp bằng đá và một đồng tiền. Bậc cấp bằng đá nằm ở độ sâu 35cm so với mặt bằng hiện trạng, cao 30cm, kéo dài 160cm từ phía Tây về hướng Đông. Đồng tiền được phát hiện ở độ sâu 155cm so với mặt bằng hiện trạng, đồng tiền đã bị gỉ nên không rõ chữ. Tại hố đào này còn xuất lộ một cống gạch cổ. Cống gạch nằm ở độ sâu 185cm so với mặt bằng hiện trạng, nằm cách chùa Cầu 320cm, chạy theo hướng Bắc - Nam. Cống cao 45cm, rộng 70cm, rộng lòng 34 x 28cm. Kết cấu gồm gạch vữa vôi. Đoạn đường cống xuất lộ trong hố được lấp đầy bởi 3 lớp gạch, trong đó lớp gạch trên cùng có kích thước 25 x 10 x 3,2cm, 2 lớp gạch bên dưới có kích thước: 46 x 46 x 6,5cm. Gạch xây thành cống có kích thước 25 x 10 x 3,2cm. Khu vực xung quanh cống gạch chúng có rất nhiều cọc gỗ. Ngoài ra, tại hố đào này còn

xuất lộ rất nhiều mảnh sứ bao gồm sứ Hizen và sứ Trung Quốc.

Hố đào phía Nam cách chùa Cầu 200cm. Tại hố đào này xuất lộ dấu vết của nền đá lát đường, dấu vết kiến trúc gỗ, dấu vết cống gạch giống như hố ở phía Bắc. Ngoài ra, tại góc Đông Nam của hố đào xuất lộ móng kiến trúc đá vôi ghè nằm ở độ sâu 80cm. Từ độ sâu 170cm trở xuống xuất hiện rất nhiều mảnh sành sứ. Kết cấu địa tầng trên vách Bắc gồm trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường, tiếp đến là lớp đất sét màu vàng và màu nâu, sau đó là lớp gạch vỡ, kế theo là lớp đá, bên dưới nữa là đất sét màu vàng rồi đến lớp đất màu nâu vàng pha lẫn than tro, dưới cùng là lớp đất thịt màu đen.

Qua những dấu vết, hiện vật xuất lộ tại các mương, hố đào, bước đầu có một vài nhận xét sau:

- Từ vị trí dấu vết kiến trúc gạch xuất lộ trên vỉa hè trước nhà số 47 - 51, 111 - 113 Trần Phú, có thể nghĩ rằng đó là móng tường của những ngôi nhà cổ đã bị tàn phá/dỡ bỏ và có thể xưa kia



giữa nhà số 47 và nhà số 49 Trần Phú có một con hẻm hay lối đi vào nếp nhà sau. Hoặc trước đây, nhà số 47 Trần Phú nằm sát lề đường hiện trạng; nhà số 111B Trần Phú nằm cách lề đường hiện trạng 87cm. Dấu vết kiến trúc gạch xuất lộ tại các khu vực khác trên vỉa hè hiện chưa có cơ sở để đoán định chức năng.

- Qua các mương, hố đào cho thấy những mảnh sứ Hizen - Nhật Bản xuất lộ dọc đường Trần Phú từ phía Đông chùa Cầu đến trước hội quán Phước Kiến. Trong đó tập trung nhiều nhất ở khu vực phía Đông chùa Cầu, vỉa hè trước nhà 111, trước nhà số 98, hội quán Dương Thương, nhà số 50, 58. Những mảnh sứ Trung Quốc xuất lộ ở nhiều nơi đặc biệt là khu vực vỉa hè trước nhà số 111, nhà số 50 - 60. Những mảnh sứ Trung Quốc xuất lộ tại vỉa hè trước nhà số 111 được sản xuất tại Cảnh Đức Trấn và có niên đại cuối thế kỷ XVII, đầu thế kỷ XVIII.

- Dựa vào vị trí, kết cấu của dấu vết đường cống xuất lộ tại các hố đào trước hội quán Hải Nam, hội quán Phước Kiến, nhà số 50, 58, 76, 109, 111, 117, 127, 141 Trần Phú, có thể nghĩ rằng có một đường cống chạy dọc theo đường Trần Phú, kéo dài ít nhất là từ trước hội quán Hải Nam đến trước nhà số 141 Trần Phú. Tại vị trí trước hội quán Hải Nam đường cống nằm phía dưới vỉa hè phía Bắc, trước hội quán Phước Kiến thì nằm cách vỉa hè phía Bắc 50cm, trước nhà số 76 Trần

Phú nằm cách vỉa hè phía Bắc 90cm, nằm cách vỉa hè phía Nam trước nhà số 109 là 130cm, trước nhà số 111B là 20cm, trước nhà số 117 là 80cm, trước nhà số 127 là 130cm, trước nhà số 141 là 105cm. Từ thông số về kích thước, chất liệu cũng như màu sắc gạch cho phép suy nghĩ gạch được sản xuất cùng một địa điểm và có niên đại khoảng cuối thế kỷ XVIII, đầu thế kỷ XIX.

- Qua kết cấu địa tầng các hố cũng như mương đào cho thấy rằng có thể đường Trần Phú đã được nâng cấp nhiều lần và mặt đường trước khi thảm nhựa là đường đất hoặc đường đất rải gạch ngói vỡ. Tại một số vị trí, đặc biệt là trước những di tích quan trọng người xưa thường lát đá, gạch hoặc rải gạch vỡ trên mặt đường như ở khu vực phía Đông chùa Cầu, trước hội quán Phước Kiến... Qua địa

tầng còn cho thấy khu vực từ chùa Cầu đến trước nhà số 144 Trần Phú xưa kia là bờ/lòng sông; khu vực từ nhà số 128 - 118 Trần Phú là phía Nam của cồn cát và khu trước nhà số 98, 138 có thể là chân cồn cát. Tại các hố đào trước nhà 98, hội quán Dương Thương, hội quán Phước Kiến xuất hiện nhiều cọc gỗ nhỏ ở độ sâu 2m40 nhưng hiện nay chưa thể xác định rõ chức năng. Những cọc gỗ xuất hiện tại hố đào phía Đông chùa Cầu có thể là dấu vết của công trình kiến trúc cổ. Kết hợp địa tầng và dấu vết kiến trúc xuất hiện ở độ sâu 230cm tại hố đào trước nhà 73 với dấu vết kiến trúc gỗ



xuất hiện tại hồ đào trước nhà 80 Lê
Lợi, phía Tây nhà 136 Nguyễn Thái
Học cho phép đoán định rằng đây có
thể là dấu vết kiến trúc bến cảng xưa♣

<http://hoianheritage.net>